

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Державний історико-культурний заповідник у місті Путивлі

Сумський відділ Українського географічного товариства

Уманський національний університет садівництва

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

Запорізький національний університет

Криворізький державний педагогічний університет

Регіональний ландшафтний парк «Сеймський»

Всеукраїнська наукова конференція

ВОСЬМІ СУМСЬКІ НАУКОВІ ГЕОГРАФІЧНІ ЧИТАННЯ (13-14 жовтня 2023 р.)

Збірник матеріалів

Суми – 2023

УДК 910.1
В 76

Публікується згідно з рішенням
Вченої ради СумДПУ імені А.С. Макаренка та Вченої ради Сумського відділу
Українського географічного товариства

Упорядник: *Корнус А.О., канд. геогр. наук, доцент*

Восьмі Сумські наукові географічні читання: збірник матеріалів
В76 Всеукраїнської наукової конференції (Суми, 13-14 жовтня 2023 р.)
[Електронний ресурс] / СумДПУ імені А. С. Макаренка, Сумський відділ
Українського географічного товариства; [упорядник Корнус А. О.]. Елект.
текст. дані. Суми. 2023. 192 с.

До збірника увійшли матеріали Всеукраїнської наукової конференції
«Восьмі Сумські наукові географічні читання», яка відбулася 13-14 жовтня
2023 року на природничо-географічному факультеті СумДПУ імені А.С. Мака-
ренка.

За зміст публікацій відповідальність несуть автори. Матеріали
опубліковані в авторській редакції.

© СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2023
© Українське географічне товариство, 2023
© Автори статей, 2023

прикордонних територіях, дотації тощо), які мають стимулювати соціально-економічний розвиток регіону.

Чернігівською військово-цивільною адміністрацією в липні 2022 р. ініційовано розроблення законопроекту про 10-ти річний спеціальний правовий режим господарської та інвестиційної діяльності в регіоні. Цей законопроект подано до Верховної Ради України, проте він не отримав підтримки. В законопроекті визначено перелік преференцій для суб'єктів господарювання, аби вони лишалися в регіоні та стимулювали його відновлення.

Зазначені стратегічні та проєктні документи безперечно є важливими для відновлення економіки Сумської та Чернігівської областей. Однак вони не містять чіткого бачення моделей розвитку цих регіонів, різних типів територіальних громад в умовах воєнних викликів та в повоєнний період. На рівні областей мають бути розроблені програми розвитку окремих субрегіонів, зокрема прикордонних громад, територій з демографічними та економічними обмеженнями. Поєднання галузевого та територіального підходів дозволить розробити якісні стратегічні документи, які визначать дорожню карту відновлення та розвитку Сумської та Чернігівської областей.

Список використаних джерел

1. Інформаційно-аналітична система моніторингу статистичних та адміністративних показників територіальних громад / за заг. ред. Остапенка П. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури. Київ, 2023.

2. Лібанова Е.М. Навіть через 10 років Україна буде бідною країною. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://espreso.tv/navit-cherez-10-rokiv-ukraina-bude-bidnoyu-krainoyu-akademik-ella-libanova>.

3. Стратегія відновлення та розвитку економіки Сумської області на 2022-2024 роки. Електронний ресурс. Електронний ресурс. Режим доступу: https://sm.gov.ua/images/docs/2022/strategia_2022-2024.pdf?fbclid=IwAR2cDzrh5ubI3OjjiTvF9W0f3Vt75UrJbBH3mN_Q5PajCHkvI35AUsmhrPo.

4. Тихомирова Є.Б. Єврорегіон «Ярославна» в умовах протистояння України і Росії / Інформаційне забезпечення транскордонного співробітництва України: матер. II Міжнарод. наук.-практ. конференції (14-15 травня 2014 р., м. Луцьк) [під заг. ред. Митко А.М.]. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. С. 80-89.

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ГЕОГРАФІЇ

Біланюк В.І., Котик Л.І.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Географічна наука у ХХІ ст., зіткнулася з проблемами переосмислення об'єкту вивчення, перевинайдення нових, власне географічних методів

дослідження, переформатування сфери прикладного застосування. Це спричинено активним розвитком інформаційних технологій, зокрема геоінформаційних систем [7], поглинанням об'єкту і методів дослідження класичної географічної науки конвергентними і трансдисциплінарними науковими напрямками [4, с. 179-187], які мають чітке прикладне спрямування. Наприклад, в укладеній науковим центром Університету Індіани (Indiana University, США, 2007) [13] графічній моделі взаємозв'язку 776 провідних наукових парадигм (проаналізовано цитування понад 800 тис. наукових статей у наукометричних журналах) відображено домінування парадигм біологічної, комп'ютерної, медичної, соціальної, хімічної наук (рис. 1).

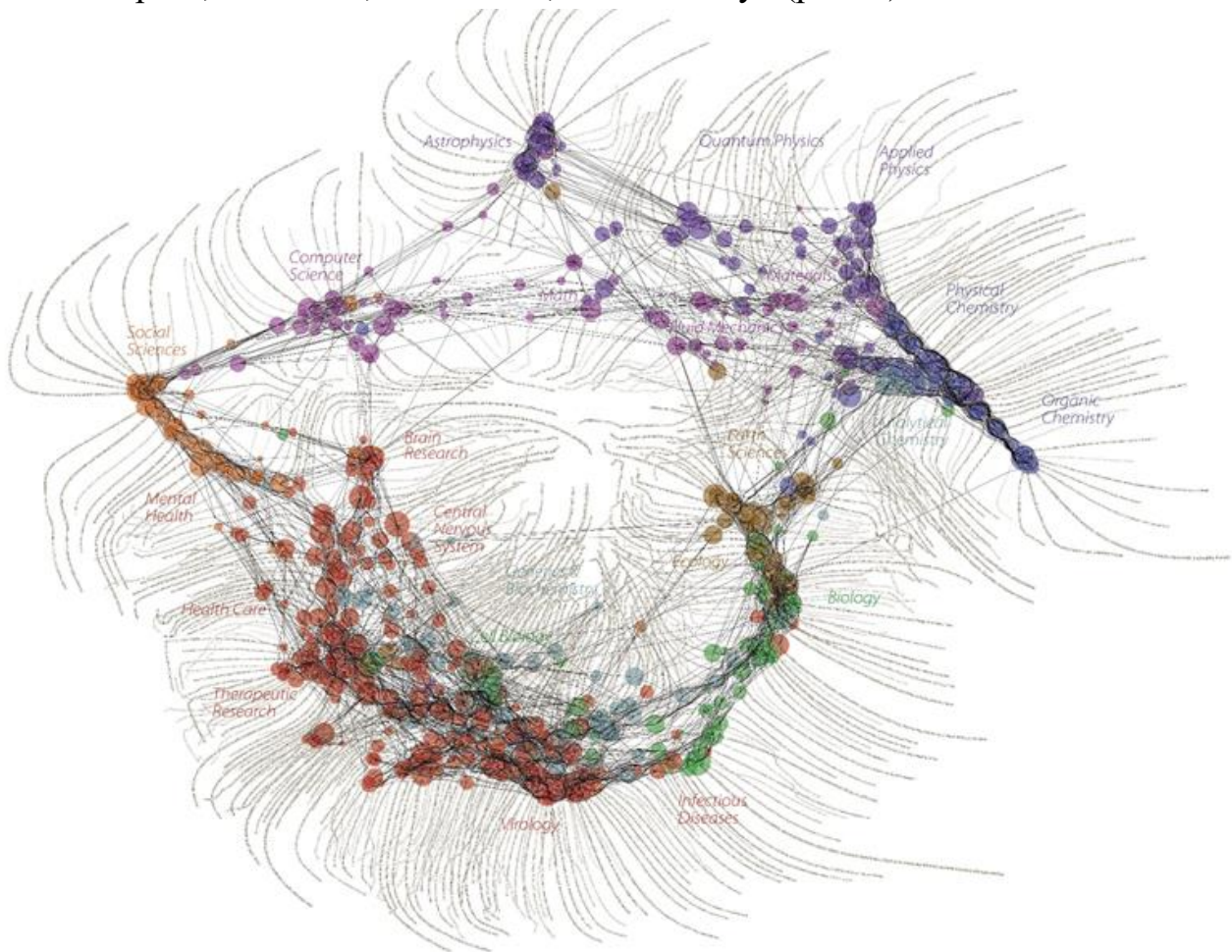

Рис. 1. Scientific Method: Relationships Among Scientific Paradigms [13]

Парадигми географічної науки, як відокремленої сфери наукових пошуків, загалом відсутні на візуальній моделі [13]. Вони представлені у розрізі нечисленних парадигм Наук про Землю і мають найтісніший взаємозв'язок з парадигмами аналітичної хімії, біології, екології, фізичної хімії та ін. (рис. 2).

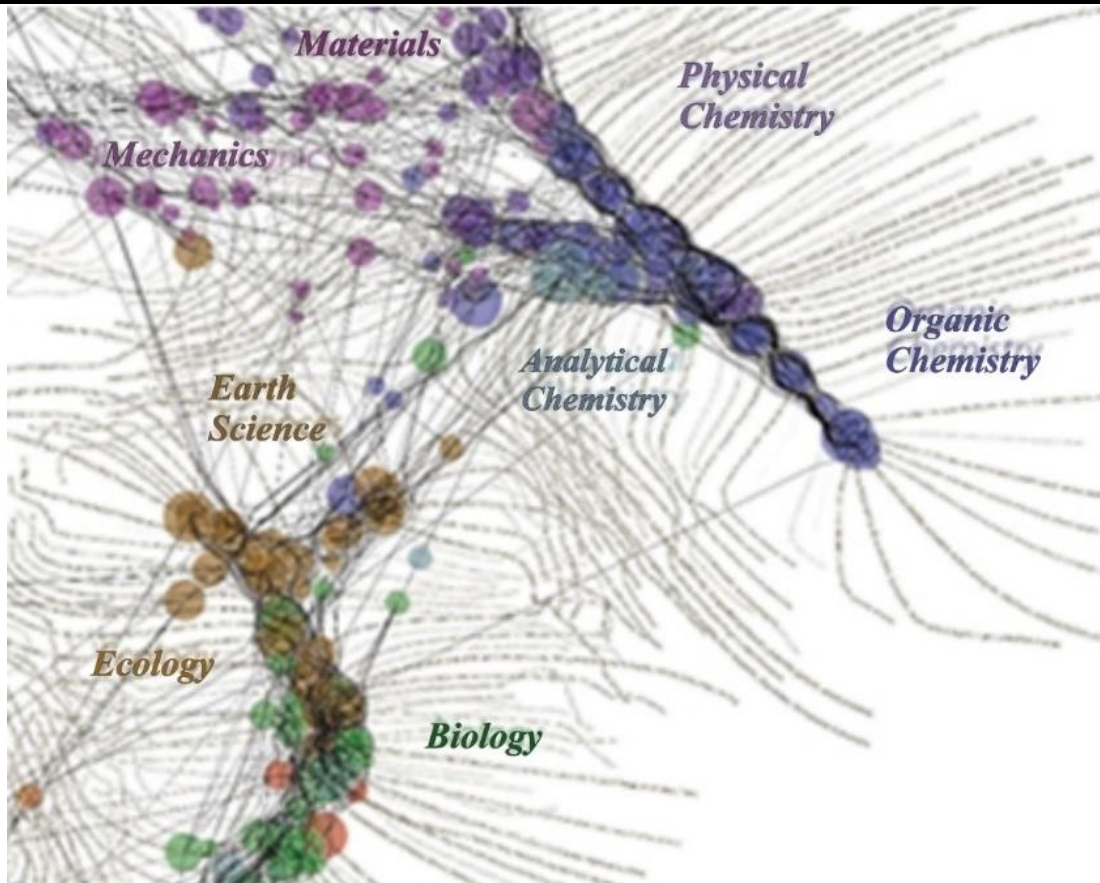

Рис. 2. Earth Science: Relationships Among Scientific Paradigms [13]

Впливають на означені процеси й сучасні глобальні тенденції розвитку науки, з-поміж яких варто виокремити трансформацію, трансдисциплінарність, трансгуманізм, технізацію, екологізацію, аксіологізацію, комерціалізацію, англінізацію, швидке застарівання знань і деформацію [4, с. 75-90]. Все це спричинює до «розчинення» географічної інформації у суспільній свідомості, втраті її ваги та значення, зумовлює, за Д. Мальчиковою, К. Мезенцевим, нівелювання «публічного іміджу географії» [6] загалом, і у розрізі середньої і вищої освіти, зокрема.

У зв'язку з цим на часі є провадження освітнього менеджменту в географії, націленого на відстоювання й інтеграцію географічних знань і досліджень в освітній простір на рівні формальної, неформальної та інформальної освіти.

На сьогодні немає єдиного підходу до означення освітнього менеджменту. В європейському просторі під менеджментом в освіті розуміють застосування функцій менеджменту в освітній/навчальній діяльності [11]. При цьому зазначають, що менеджмент ґрунтується на інноваціях, які стимулюють ефективнішу працю установ, організацій та забезпечують високу результативність самої освітньої діяльності. Остання, на рівні держави представлена концепцією освіти [1].

В освітньому менеджменті виокремлюють шість головних функцій, які як перекликаються з загальними функціями менеджменту в системі бізнесу так і мають власну індивідуальність сформовану освітньою діяльністю (укладено за: [1, 8-12]):

➤ формулювання освітніх цілей: освітній менеджер забезпечує щоб цілі освітнього закладу були відомі як здобувачам освіти так і громаді й суспільству. Це дає змогу реалізувати довгострокові освітні цілі системи через короткотермінові цілі закладу освіти;

➤ отримання необхідних ресурсів для досягнення цілей: освітній менеджер повинен визначити обсяг фінансових, людських, матеріальних ресурсів необхідних для досягнення навчальних цілей;

➤ організація й координація діяльності навчального закладу: розподіл обов'язків між працівниками (організація діяльності) відповідно до їхньої кваліфікації, досвіду, здібностей. Розподіл обов'язків між працівниками таким чином (координація діяльності), щоб сумісно вони працювали на досягнення мети організації;

➤ вплив і заохочення людських ресурсів: в освітньому менеджменті людський фактор є визначальний. Освітній менеджер повинен максимально використовувати потенціал працівників при цьому формуючи у них позитивний імідж про місце праці (фінансова винагорода, доступність кар'єрного зростання, стимулювання саморозвитку працівників тощо);

➤ інтеграція освітньої діяльності у суспільство: зміцнення зв'язків між закладом освіти та громадою, оскільки освітній заклад більшу частину фінансування отримує від громади, громада ж впливає на формування іміджу і престижу закладу освіти;

➤ оцінка діяльності закладу освіти: оцінка діяльності дає змогу визначити досягнув освітній менеджмент цілей чи ін. Це забезпечує зворотній зв'язок, який використовується для трансформації освітнього менеджменту закладу освіти відповідно до потреб громади.

Функції освітнього менеджменту зумовлюють прикладні аспекти його провадження у сфері географії на рівні початкової освіти, середньої освіти, професійно-технічної освіти, фахової передвищої освіти, вищої освіти, неформальної освіти, інформальної освіти (рис. 3).

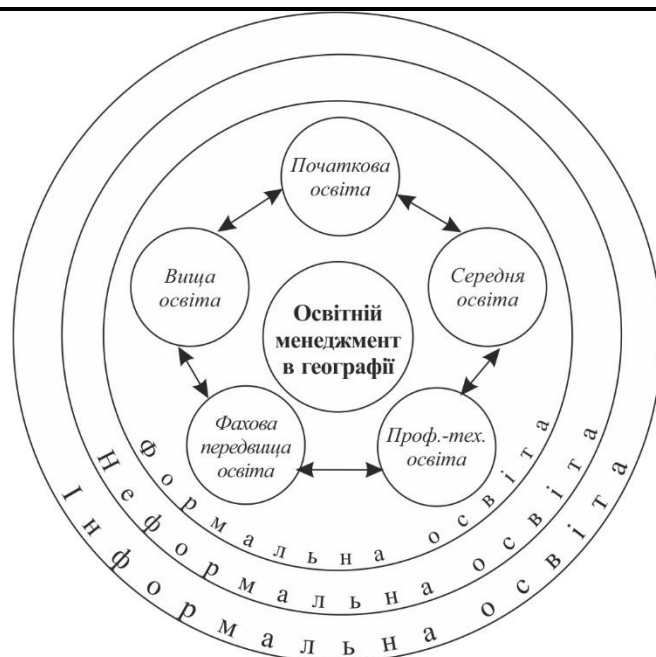

Рис. 3. Освітній менеджмент в географії

На рівні формальної освіти, яка охоплює початкову, середню, професійно-технічну, фахову передвищу і вищу освіти, провадження освітнього менеджменту в географії пов'язано з відстоюванням і обґрунтуванням доцільності й обов'язковості присутності географії, як нормативного освітнього компоненту в типових навчальних планах закладів середньої, професійно-технічної, фахової передвищої освіти; в освітніх програмах просторового спрямування закладів вищої освіти; збереження географії як самостійної навчальної дисципліни у середній школі, особливо у її старших класах, де власне вивчення географії може забезпечити цілісне уявлення про особливості сучасного глобального розвитку, безпекові виклики України, інноваційно-інвестиційний потенціал держави, її просторове культурне розмаїття.

Доречним є залучення здобувачів освіти у рамках навчальної дисципліни «Географія» у середній школі до розв'язання проблем (екологічних, соціальних, економічних) закладів освіти територіальних громад. Це розширить прикладні аспекти географії, покаже її виняткове значення, як освітнього компоненту, у формуванні гармонійної особистості XXI ст. У цьому контексті провадження освітнього менеджменту в географії націлено на творення освітньо-економічних кластерів на рівні закладів освіти територіальних громад, де здобувачі освіти володіючи знанням про потенціал території, її спроможності та проблеми генеруватимуть ідеї перспективного розвитку, започаткуватимуть, за підтримки громади, економічні, соціальні, екологічні мікропроекти.

У позашкільній освіті прикладом вдалого провадження освітнього менеджменту в географії є функціонування гуртків «Краєзнавства і туризму»,

«Глобальна географія», «Цікава географія» тощо. Особливо варто виокремити діяльність Малої академії наук, яка ініціювала створення гуртків «Геоінформаційні системи та дистанційне зондування Землі», які ознайомлюють здобувачів з ресурсами ArcGIS online, Giovanni та ін., тим самим популяризуючи географію, показуючи її прикладне спрямування у час інформаційного розвитку.

У вищій школі, викликом освітнього менеджменту в географії є укладання інноваційних освітньо-професійних програм, які мають відповідати як вимогам ринку праці, щодо підготовки затребуваних спеціалістів так і відображати напрацювання наукових шкіл з географії, сприяти інтеграції їхніх здобутків в освітній простір. Впровадження моделі «викладання через дослідження» забезпечить подолання кризи географічної освіти і науки [3-5]. Наприклад, у Львівському університеті, у рамках провадження освітнього менеджменту в географії розроблено освітньо-професійні програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: «Ґрунтознавство і експертна оцінка земель» (Гарант – проф. З. Паньків), «Урбаністика, просторове планування і регіональний розвиток» (доц. О. Стецюк), «Економічна і соціальна географія» (проф. І. Ровенчак), «Геоінформаційні технології захисту навколишнього середовища» (доц. Ю. Андрейчук), «Туристична діяльність» (доц. Д. Каднічанський) та ін. На другому (магістерському) рівні вищої освіти у рамках географічної науки провадиться освітня діяльність за інноваційними програмами «Прикладна екологія» (доц. О. Пилипович), «Глобальні зміни геоморфосистем і геозагрози» (доц. А. Яцишин), «Урбаністика, міське планування і сталий просторовий розвиток» (проф. Р. Лозинський), «Технології захисту навколишнього середовища» (проф. Є. Іванов), «Туристична діяльність» (доц. О. Бордун) та ін. [2].

На рівні неформальної освіти, у рамках освітнього менеджменту в географії, на часі є створення та популяризація інформаційних ресурсів, які презентуватимуть знання з прикладних аспектів географії: геоінформаційні технології, експертна оцінка рельєфу, експертна оцінка ґрунтів, проектування урбанізованих/руралізованих територій тощо. Їх доцільно розміщувати на уже відомих освітніх платформах, як то Prometheus, EdEra, Всеосвіта, наповнювати практичними природно-еколого-географічними і суспільно-географічними кейсами.

Провадження освітнього менеджменту в географії на рівні інформальної освіти пов'язано з формування географічної культури життя як стилю, де в основі є усестороннє пізнання довкілля, його збереження для майбутніх поколінь на фоні збалансованого конструювання комфортного повсякденного життя. У цій площині активну діяльність провадять молодіжні громадські організації, з-поміж яких варто виокремити «Українську спілку молодих

географів» («УСМГ»), яка формує нове бачення української географічної освіти і науки. Наприклад, «УСМГ» спільно з географічним факультетом Львівського університету започаткувала (2023) профорієнтаційний проєкт «Твій компас можливостей» націлений на популяризацію географії, географічної освіти, прикладних географічних знань у середовищі школярів Львівщини.

Будучи багатогранним за прикладними аспектами провадження, освітній менеджмент в географії забезпечує нове прочитання географічної науки в ХХІ ст., розкриває її конкурентоспроможність і прикладну спрямованість.

Список використаних джерел

1. Біланюк В.І., Котик Л.І. «Освітній менеджмент в географії»: до актуальності викладання курсу // Географічна освіта і наука: виклики і поступ: матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присв. 140-річчю географії у Львівському ун-ті / відповід. ред.: В. Біланюк, Є. Іванов. Львів: Простір-М, 2023. Т. 1. С. 141-147.
2. Біланюк В.І., Котик Л.І. Освітній менеджмент в географії: виклики і можливості (на прикладі географічного факультету Львівського університету). *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 10 (24). С. 530-543. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-10\(24\)-530-543](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-10(24)-530-543).
3. Біланюк В.І., Котик Л.І. Освітня програма як об'єкт освітнього менеджменту в географії (на прикладі ОПП Середня освіта (Географія) другого (магістерського) рівня вищої освіти). *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 9 (15). С. 673-686. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-9\(15\)-673-686](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-9(15)-673-686)
4. Візія майбутнього освіти і науки України, 2023. <https://mon.gov.ua/ua/viziya>.
5. Влах М., Котик Л. Теорія і методологія географічної науки: навч. посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2018. 344 с.
6. Мальчикова Д.С., Мезенцев К.В. Публічний імідж географії в контексті трансформації стандартів базової середньої освіти: досвід України і світу // Укр. геогр. журн. 2022. №1. С. 53-63. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2022.01.053>
7. Руденко Л.Г., Маруняк Є.О., Черваньов І.Г. «Come on!» Географія: актуалізація на тлі світових трендів. *Укр. геогр. журн.* 2018. №2. С. 17-25. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2018.02.017>.
8. Educational Management: Meaning, Nature and Scope, 2020. URL: https://ddceutkal.ac.in/Syllabus/MA_Education/Paper_8.pdf
9. Hirey Y. Education Management, 2020. URL: https://www.academia.edu/43424881/Educational_Management
10. International Chapter on Geographical education. 2016. https://www.igu-cge.org/wp-content/uploads/2019/03/IGU_2016_eng_ver25Feb2019.pdf
11. Ćurić N., Lazarević D., Brzaković P. Education Management in a Sustainable Development Function, 2018.
12. Kashyar D. Educational Management: Meaning, Definition and Types, 2019. URL: <https://www.yourarticlelibrary.com/educational-management/educational-management-meaning-definition-and-types/63721>
13. Scientific Method: Relationships Among Scientific Paradigms URL: https://cns.iu.edu/all_news/event/20070307_Seed.html

ЗМІСТ

<i>Авраменко В.В., Авраменко В.В.</i> Застосування ГІС та ДЗЗ технологій у проєктній діяльності учнів – членів Сумського територіального відділення МАН України.....	3
<i>Авраменко В.В., Гармаш П.С.</i> Картографування полігонів та сміттєзвалищ Сумської області.....	7
<i>Авраменко В.В., Ісаєв К.С.</i> Екскурсійні маршрути Путивльського туристичного кластеру.....	10
<i>Авраменко В.В., Філоненко Т.О.</i> Еколого-гідрологічний стан р. Вільшанка (ГІС та ДЗЗ аналіз).....	14
<i>Авраменко В.В., Яцина Д.В.</i> Регіональні особливості релігійної активності в Сумській області	19
<i>Артеменко Р.Ю., Панасюра Г.С., Корнус О.Г.</i> Визначення та історія генезису нестандартних уроків.....	22
<i>Афоніна О.О.</i> Вікові показники смертності чоловічого та жіночого населення України залежно від місця проживання	24
<i>Бабенко О.М., Харченко Ю.В., Вакал Ю.С.</i> Міждисциплінарний підхід до реалізації принципів концепції «нуль відходів» у підготовці студентів природничих спеціальностей	27
<i>Барановський М.О., Барановська О.В.</i> Прикордонні території України в нових координатах регіональної політики (кейс Сумської та Чернігівської областей).....	31
<i>Біланюк В.І., Котик Л.І.</i> Прикладні аспекти освітнього менеджменту в географії.....	36
<i>Вертель В.В.</i> Про необхідність створення гідрологічної пам’ятки природи місцевого значення «Токарівське джерело».....	43
<i>Войтків П.С., Тибор О.І.</i> Сучасний стан землекористування у Шегинівській територіальній громаді Яворівського району Львівської області.....	46
<i>Волинська А.О., Король О.М.</i> До питань набуття досвіду роботи в середовищі ArcGIS online	54
<i>Гамза Д.А., Мовчан В.В.</i> Короткий аналіз схилових ландшафтів долини річки Хорол біля села Березова Лука	57
<i>Гілецький Й.Р.</i> Висотні характеристики найвищих точок геоморфологічних підобластей Передкарпатської височинної області	63
<i>Горбовцов Г.М., Корнус О.Г., Корнус А.О., Венгерська Н.С.</i> Авторська розробка бізнес-моделі сільського креативного туризму «Три піскаря»	66
<i>Грицевич В.С.</i> Віртуальні об’єкти математичної суспільної географії	72

Наукове видання

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Українське географічне товариство
Сумський відділ

Восьмі Сумські наукові географічні читання
(13-14 жовтня 2023 р.)

Збірник матеріалів [електронний ресурс].

Природничо-географічний факультет Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка, Сумський відділ Українського
географічного товариства.

Елект. текст. дані.

Відповідальна за випуск *О.Г. Корнус*